

Lunds Universitet
Socialhögskolan
SOL 066
Vårterminen 2002

VÄGEN TILL SVERIGE

EN UTVÄRDERINGSSTUDIE AV
SVENSKUNDERVISNING FÖR INVANDRARE
I HELSINGBORG

Författare: Helena Isaksson

Carina Kamarakis

Handledare: Shari Granlöf

ABSTRACT

This essay is an evaluation of studies in the Swedish language for immigrants, called “sfi”, in Helsingborg. Our purpose with the study was to illuminate “sfi”. We wanted to find out how “sfi” is organized. “Sfi” is contracted out to three organizers, “NK DataCenter” and “Vuxenutbildningen Kärnan” in the daytime and “ABF” in the evening. We wanted to study the students’ opinions about their education. We interviewed six students and they were generally positive. We also wanted to find out what may affect the students during their studies. We asked them about their spare time, homework, change of teachers and future and compared their answers with different elements, which we found in previous research. Those elements which we found out to be most relevant for our interviewees were *contact with Swedes, the student’s own will and personality*. Finally we wanted to study what a student has to attain during the studies in Swedish. We chose some goals in the course plan and asked the students if they felt that they had the knowledge that they were supposed to according to the course plan. By interpreting their answers we found that the chosen goals are accomplished.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

	Sida
FÖRORD	4
INLEDNING	5
Problemformulering	5
Syfte	6
Frågeställningar	6
Metod och urval	7
<i>Studiens uppläggning</i>	7
<i>Resultatens tillförlitlighet</i>	9
<i>Urvalsmetoder</i>	10
<i>Analys och transkribering av intervjuer</i>	11
<i>Källkritik</i>	12
<i>Etiska överväganden</i>	12
Fortsatt framställning	13
AVHANDLING AV PROBLEMET	14
Sfi:s framväxt och dess förändringar	14
Dagens sfi	16
<i>Upphandling av sfi-utbildningen</i>	18
<i>Intagning</i>	19
<i>Inskrivning</i>	19
<i>Registrering av närvaro och studieresultat</i>	19
Sfi i Helsingborgs kommun	20
Tidigare forskning	23
Teoretiskt perspektiv	25
<i>Utvärderingsteori</i>	25
Presentation och analys	28
<i>Bakgrund</i>	29
<i>Kommentar till Bakgrund</i>	30
<i>Intryck av sfi</i>	30

	Sida
<i>Kommentar till Intryck av sfi</i>	32
<i>Skolsituation</i>	33
<i>Kommentar till Skolsituation</i>	35
<i>Fritid</i>	35
<i>Kommentar till Fritid</i>	38
<i>Framtid</i>	39
<i>Kommentar till Framtid</i>	40
<i>Sammanfattande kommentar</i>	41
SLUTDISKUSSION	43
KÄLLFÖRTECKNING	45
BILAGA 1 – INTERVJUFRÅGOR	47
BILAGA 2 – KURSPLAN (SKOLFS 1994:28)	49

FÖRORD

Vi vill tacka de elever på sfi som har ställt upp på att delta i våra intervjuer. Utan deras medverkan hade det inte gått att genomföra denna uppsats. Vi vill också tacka de personer som har gett oss information om sfi-verksamheten i Helsingborg. Under vårt uppsatsarbete har vår handledare Shari Granlöf varit till stor hjälp, då hon har gett oss råd och tips. Därför vill vi även rikta ett stort tack till henne.

Helena Isaksson och Carina Kamarakis
Helsingborg, Våren 2002

INLEDNING

Problemformulering

Begreppet invandrare används ofta i olika sammanhang och har flera betydelser. Ibland betyder det utländska medborgare, ibland personer födda utomlands och ibland räknas också barn till utrikesfödda som invandrare. Det är en markant skillnad mellan att invandra från ett närliggande land med liknande kultur och att invandra från ett land som skiljer sig mycket från det nya landet. När vi använder oss av begreppet invandrare syftar vi på de personer som är födda i ett annat land och som själva har invandrat hit. Dessa personer har gjort så av olika anledningar.

I Sverige på 1950 – och 1960-talet rådde det arbetskraftsbrist. Därför sågs invandringen som ett välkommet inslag i det svenska samhället. Människor kom från till exempel Grekland, Italien, Österrike och Balkanländerna. Deras vistelse här i Sverige sågs som tillfällig, troligen både av samhället och av dem själva. Invandrapolitiken vid denna tidpunkt handlade om att invandrarna skulle assimileras. Som en följd av arbetskraftsinvandringen kom kedjeinvandringen, som innebar att invandrarnas familjer också flyttade hit. Detta resulterade i att invandrapolitiken blev restriktiv, eftersom det inte behövdes mer arbetskraft. Under 1970- och 1980-talet ändrade invandringen skepnad, då den till största del bestod av flyktingar. På grund av den stora ström av människor som nu kom fick det svenska samhället ändra ståndpunkt, från att tidigare ha pratat om assimilation till att ha ett kulturrelativistiskt synsätt. Detta har lett till ett mångkulturellt samhälle. 1990-talets flyktinginvandring omfattade personer från hela världen till skillnad från den tidigare invandringen som främst kommit från Europa. Invandrapolitiken förblev restriktiv och i vissa grupper blev den allmänna synen på invandringen negativ.

Ett problem som ofta uppmärksammas i samband med invandringen är att vissa invandrare har svårt för att lära sig det svenska språket. I dagens moderna samhälle är språket viktigt. Samhället kräver att man kan tala för sig, annars kan man lätt gå miste om sina rättigheter. Om man inte behärskar språket riskerar man alltså att hamna i underläge.

Under vår praktiktid mötte vi ett flertal människor från olika länder. Många av dem hade stora svårigheter med det svenska språket trots att de hade levt i Sverige i flera år. Detta innebar att de hade svårt att komma in på arbetsmarknaden. Flyktingmottagningen i Helsingborg introducerar flyktingar in i det svenska samhället och förbereder dem för arbetsmarknaden. Flyktingmottagningen finns på Visionscenter, som tillsammans med Möjligheternas Hus har hand om ekonomiskt bistånd, bland annat i form av försörjningsstöd. Skillnaden mellan de båda är att Visionscenter riktar sig till dem som står närmast arbetsmarknaden, medan Möjligheternas Hus riktar sig till dem som är i behov av någon form av rehabilitering innan de kan börja arbeta. Flyktingmottagningen har ett introduktionsprogram som alla vuxna flyktingar följer under de första 24 månaderna i Helsingborg. Svenska för invandrare (sfi) är en del av detta introduktionsprogram.

Flera av de människor som vi träffade under vår praktiktid gick eller hade gått på svenska för invandrare (sfi) länge utan att deras svenska hade förbättrats. Man kan undra vad detta beror på och hur sfi egentligen ser ut och fungerar.

Syfte

Syftet med denna undersökning är att belysa svenskundervisning för invandrare (sfi) i Helsingborgs kommun.

Frågeställningar

- Hur är sfi organiserat i Helsingborgs kommun?
- Vad tycker eleverna om den sfi-undervisning som de deltar i?
- Vad kan påverka eleverna, antingen i positiv eller i negativ riktning, under tiden de lär sig svenska?
- Vad säger sfi:s kursplan om målen med utbildningen?
- Uppfylls utvalda mål?

Metod och urval

Studiens uppläggning

Vårt intresse för svenskundervisningen för invandrare har väckts, som vi tidigare har nämnt, under vår praktiktid. Det är därför vi har valt att göra denna undersökning och vi har valt att göra en utvärderingsstudie. Att göra en utvärderingsstudie hade vi ingen tanke på innan vi började med uppsatsen, men det växte fram relativt snart. Det vi har utvärderat är sfi och vi har bland annat tagit del av elevernas syn på den svenskundervisning de deltar i. Detta har vi gjort genom att utföra kvalitativa intervjuer med sex stycken elever. Vi har haft en intervjumanual med frågor (Bilaga 1) som vi har ställt vid alla sex intervjuerna, men de intervjuade har fritt kunnat svara. Vi har alltså inte haft några färdiga svarsalternativ. Genom våra intervjufrågor har vi försökt få fram information som ger svar på de delar av vårt syfte och våra frågeställningar som berör eleverna. Trots lärarnas viktiga roll i undervisningen har vi valt att inte intervju några lärare. Detta eftersom vi tror att de kan ha svårt för att bedöma sin egen undervisning.

Det finns flera anledningar till att vi har valt kvalitativa intervjuer. En av dessa är att man genom kvalitativa intervjuer kan få en nära kontakt med intervjupersonerna, vilket kan leda till ärligare svar. Det kan dock också vara precis tvärtom, det vill säga att den nära kontakten kan försvåra för de intervjuade att föra fram sina verkliga åsikter. En annan anledning är att intervjupersonerna får möjlighet att svara fritt, utan att behöva välja mellan förutbestämda svarsalternativ. Visserligen är det lättare att analysera ett material i vilket man har förutbestämda svar, men vi anser att man genom kvalitativa intervjuer kan få fram betydelsefulla nyanser som uttrycker mycket mer än svar som exempelvis ”mindre bra”, ”bra” och ”mycket bra”. En annan positiv sak med kvalitativa intervjuer är att man kan få många olika intryck av sådant som inte sägs, till exempel genom intervjupersonernas kroppsspråk och tonfall.

Vid intervjuerna har vi inte använt oss av tolk, trots att de intervjuade har andra modersmål än svenska. Fördelen med att använda tolk är att de intervjuade då kan uttrycka sig obehindrat om vad de tycker och tänker och på så sätt ge ännu mer nyanserade svar. En nackdel är att man förlorar lite av det personliga i mötet, eftersom man pratar genom en tredje person.

Förutom denna nackdel har vi även haft andra anledningar till att inte använda tolk. Innan intervjuerna har vi inte vetat vilket eller vilka språk intervjupersonerna talar och vi har därför inte haft möjlighet att ordna tolk på så kort tid. Även ekonomin har hindrat oss, då det är relativt dyrt att anlita tolk från en tolkförmedling. Vi har också haft en tanke om att det kan vara lärorikt för eleverna att få tillfälle att träna sin svenska.

Under intervjuerna med eleverna har vi använt oss av en bandspelare. Vi har också fört stödanteckningar för att vara på den säkra sidan.

För att få reda på hur sfi är organiserat har vi haft fem stycken informationssamtal med personer från olika myndigheter, organisationer och företag. Vi har pratat med en person från varje ställe, vilka är: Vuxenutbildningen Kärnan, NK DataCenter, ABF, Utvecklingsnämnden och Flyktingmottagningen. De flesta samtal har skett över telefon. Det är bara vid ett samtal som vi har träffat personen i fråga och det är bara i detta fall som vi har återkopplat informationen. Detta eftersom personen vi pratade med efterfrågade återkoppling. De andra samtalen har vi inte återkopplat, eftersom vi endast har ställt ett par frågor vid varje tillfälle.

Vi har läst böcker, som har handlat om utvärderingsteori och om sfi. Boken om sfi är en rapport från Skolverket. Vi har också använt oss av material från internet från Skolverkets, Migrationsverkets, Utvecklingsnämndens, ABF:s och NK DataCenters hemsidor. På Skolverkets hemsida har vi bland annat tagit del av den kursplan som i dagsläget gäller för sfi. I denna kursplan finns det olika mål definierade, exempelvis vad en elev ska uppnå under utbildningens gång. Det finns väldigt många mål och därför har vi valt ut några mål som vi tror är de mest nödvändiga för att få en start i det svenska samhället. De utvalda målpunkterna är:

- Eleven ska förstå huvudinnehållet i enkelt, tydligt talspråk.
- Eleven ska kunna använda svenska i vardagliga situationer i tal.
- Eleven ska kunna praktiskt använda sina läs- och skrivfärdigheter i vardags- och samhällsliv.
- Eleven ska ha grundläggande kunskaper om det svenska samhället och närmiljön.

- Eleven ska ha någon förmåga att formulera sina studiemål och utvärdera sina studier i svenska.

Resultatens tillförlitlighet

För att bedöma reliabiliteten ska vi här titta på vad som kan ha påverkat våra forskningsresultat.

Eftersom vi inte har använt oss av tolk vid våra intervjuer kan vissa språkförbistringar ha uppstått. Det är möjligt att missförstånd har skett från båda håll. De intervjuade har missförstått vissa av våra frågor, vilket vi har märkt i deras sätt att svara. Vi har försökt att förtydliga vissa frågor när missförstånd har skett. Vi har dock samtidigt aktat oss för att vara för ledande, även om detta har misslyckats ibland. Det kan också vara så att vi har missuppfattat de intervjuade när vi har skrivit ner och tolkat deras svar.

De intervjuade har studerat ett tag på sfi, men har trots detta ett begränsat ordförråd. Det är därför svårt för dem att uttrycka nyanser när det gäller tankar och känslor. Detta kan ha inneburit att deras svar ibland kanske inte blev så detaljerade som de kunde ha blivit om de intervjuade hade fått svara på sitt eget språk.

Själva intervjusituationen kan också ha varit en påverkande faktor. Det kan ha uppfattas som jobbigt för de intervjuade att vi var två och därför i "överläge". Detta kan ha gjort att de kände sig hämmade, åtminstone till en början. Också bandspelaren kan ha haft en hämmande effekt, även om de gav sitt godkännande till att vi använde den. Huruvida ålder och kön, både hos oss och hos de intervjuade, har inverkat på situationen är svårt att bedöma. Troligtvis har det inte haft någon avsevärd inverkan. Vi har valt att göra intervjuerna på elevernas hemmaplan, det vill säga på deras skolor. Detta tror vi kan ha haft en positiv inverkan på dem och gjort dem lite mindre nervösa.

Trots ovanstående diskussion om vad som kan ha påverkat reliabiliteten bedömer vi att vår undersöknings reliabilitet är relativt hög. När det gäller de intervjuades begränsade ordförråd så tycker vi ändå att de har lyckats förmedla sina tankar och åsikter till oss så att vi har fått tillräckliga svar på våra frågor. Vi har, efter att ha lyssnat av bandspelaren och sammanställt

svaren, skickat hem svaren till de intervjuade med en önskan om att de skulle höra av sig till oss om något var felaktigt uppfattat. De kunde även höra av sig om de ville tillägga något. Vi har inte hört något från dem och förutsätter därför att merparten av materialet har varit korrekt uppfattat.

När det gäller validiteten är det svårt att bedöma om några andra med en liknande undersökning skulle ha fått fram samma resultat som vi har fått. I vår undersökning har vi pratat med personer, dels genom intervjuer och dels genom informationssamtal, som kan anses vara insatta i ämnet. Vi har kritiskt granskat den insamlade informationen för att kunna använda den i vårt uppsatsarbete och därför skulle validiteten kunna anses som relativt hög. Möjligheten finns dock att resultatet hade sett annorlunda ut om man hade talat med andra personer och detta försvårar bedömningen av validiteten. Denna bedömning överlåter vi därmed till läsaren.

Urvalsmetoder

Sfi i Helsingborg är utlagd på entreprenad och det finns idag tre anordnare: NK DataCenter, Vuxenutbildningen Kärnan (Maria Park) och ABF (Arbetarnas bildningsförbund). NK DataCenter vänder sig till de elever som har akademisk utbildningsbakgrund i sitt hemland samt till dem som har låg utbildning. På Maria Park finns de elever med grundskole- och gymnasieutbildning. ABF anordnar kvällskurser, i första hand för dem som arbetar dagtid, och där är utbildningsnivån blandad. Efter sfi kan man fortsätta att läsa SAS (svenska som andraspråk).

Inom Vuxenutbildningen Kärnan finns det även alternativa utbildningar för invandrare: ”Grundläggande A”, ”Grundläggande B”, ”Ordkraft” och ”Gru-barn”. ”Grundläggande A” är ett alfabetiseringscentra för elever som är analfabeter. ”Grundläggande B” är för dem som har varit länge i Sverige och som ej klarar sfi-nivån. ”Ordkraft” är utlokaliserad utbildning i bostadsområdena för kvinnor. På ”Gru-barn” läser kvinnor barnkunskap och praktiserar på förskolor.

Vi har valt att intervjua sex personer, tre män och tre kvinnor, varav två tillhör den högutbildade gruppen, två tillhör den medelutbildade gruppen och två tillhör den lågutbildade

gruppen. Intervjuställena har alltså varit Maria Park och NK DataCenter. På dessa ställen läser man heltid, det vill säga 35 timmar i veckan. Vi har valt dessa grupper för att vi har velat få en inblick i den "ordinarie" sfi:n. Vi har också haft en tanke om att det blir bättre representativitet om man väljer elever från olika ställen, med olika utbildningsbakgrund och av olika kön. Anledningen till att vi har valt bort ABF är att man där endast läser sex timmar i veckan och att utbildningsbakgrunden bland eleverna är varierande. Dessa studier tycker vi därför inte är jämförbara med den "ordinarie" sfi:n. Övriga utbildningar, det vill säga SAS, "Grundläggande A", "Grundläggande B", "Ordkraft" och "Gru-barn", har vi valt bort dels för att undersökningen annars hade blivit för stor, dels för att vi som sagt har inriktat oss på den sfi som är startpunkten för de flesta invandrare.

För att hitta intervjupersoner har vi gått till utbildningsställena och pratat med några lärare. Via dem har vi sedan fått kontakt med de personer som vi har intervjuat. Våra önskemål har varit att eleverna skulle ha kommit till den sista nivån i sina studier. Detta för att vi har velat ha elever med erfarenhet av sfi-utbildningen. Vi är medvetna om att lärarna kan ha spelat en viss roll i urvalet genom att ha valt ut elever med en positiv syn på sfi. I två fall har vi varit med då intervjupersonerna har tillfrågats, men i de andra fallen har lärarna tillfrågat eleverna utan vår närvaro. Lärarnas sätt att presentera oss och vårt syfte med intervjuerna kan ha haft betydelse för vilka som har valt att delta. De intervjuade har allihop medverkat frivilligt oberoende av hur de blivit utvalda.

Analys och transkribering av intervjuer

Varje intervju vi har gjort har varat ungefär 40 minuter och vi har spelat in samtalen med en bandspelare. Denna har dock inte varit helt pålitlig, utan vid den första och den sista intervjun stannade den. Vi fick då lita på våra anteckningar. Vid de intervjuer då bandspelaren har fungerat har vi lyssnat av och försökt skriva ut hela intervjuerna ordagrant. Vi har dock korrigerat lite för att lättare förstå texten. Vid de två intervjuer då bandspelaren inte fungerade blev våra utskrifter mer som tolkningar än som direkta citat.

Som vi tidigare har nämnt har vi skrivit ut hela intervjuerna, men för att kunna analysera har vi sorterat materialet utifrån teman. Dessa teman har växt fram i samband med att vi har gjort intervjufrågorna. Temana har dock blivit mer specifika efter det att vi har gjort intervjuerna

och gått igenom svaren. Vi har sammanställt intervju svaren och även valt ut citat för att göra texten mer levande. När vi presenterar denna sammanställning, i avsnittet ”Presentation och analys”, kommer vi även att löpande i texten analysera det vi har läst, sett och hört.

Källkritik

Vi har till största del använt oss av material från olika myndigheter, dels från deras hemsidor på internet och dels i bokform. Myndigheterna har varit Skolverket, Migrationsverket och olika instanser inom Utvecklingsnämnden i Helsingborg. Vi har också hämtat lite material från ABF:s hemsida på internet för att få en bild av denna stora organisation och från företaget NK DataCenters hemsida. Vi bedömer att faktauppgifterna därifrån är korrekta, eftersom det rör sig om myndigheter, organisationer och företag som kan anses vara experter inom sina områden.

Vi har haft flera stycken informationssamtal med representanter från Vuxenutbildningen Kärnan, NK DataCenter, Utvecklingsnämnden, Flyktingmottagningen och ABF. Vi har pratat med personer som är insatta i det som vi har önskat information om. Det som vi har uppfattat som deras personliga bedömningar och åsikter har vi försökt att bortse ifrån när vi har bearbetat materialet. För övrigt upplever vi att uppgifterna är korrekta.

När det gäller de sex intervju personerna är vi medvetna om att de kan ha svarat på ett sätt som de har trott att vi har önskat. Trots denna medvetenhet utgår vi från att de har talat sanning och vi använder oss därmed av deras uttalanden.

Etiska överväganden

De sex personer som vi har intervjuat har allihop medverkat frivilligt. De har också gett sitt godkännande till användandet av bandspelaren. Innan vi har påbörjat intervjuerna har vi förklarat syftet med vår undersökning, vad som kommer att hända med intervjumaterialet och att uppsatsen ska presenteras på ett seminarium. Vi har förklarat att det endast är vi två som ska lyssna på banden, innan de raderas, och att vi i den skriftliga sammanställningen kommer att använda påhittade namn. Vi har också informerat om att de ska få intervjuerna hemskickade för att kommentera eventuella missförstånd så att vi kan rätta till dessa. När vi

har skickat ut intervjusammanställningarna har vi också bifogat ett brev, i vilket vi har angett adressen till internet, där de kan läsa hela C-uppsatsen, och våra telefonnummer om de hellre vill ha uppsatsen på papper.

I vår presentation och analys av intervjuerna har vi använt påhittade namn på de intervjuade för att skydda deras identitet. Trots de påhittade namnen kan lärarna se vilka eleverna är då de var med vid urvalet. Detta eftersom vi endast har valt en man och en kvinna ur varje utbildningsgrupp. För att undvika igenkännande har vi i presentationen och analysen av intervjuerna valt att inte tala om vilka elever som går på NK DataCenter och vilka elever som går på Vuxenutbildningen Kärnan (Maria Park). Detta är alltså för att sfi-lärarna inte ska kunna känna igen någon av personerna. Denna åtgärd kan kanske uppfattas som något överdriven, då de frågor som vi har ställt och de svar som vi har fått inte berör något känsligt område. Vi gör det dock för säkerhets skull.

Fortsatt framställning

Under huvudrubriken "Avhandling av problemet" har vi ett flertal underrubriker. Den vi inleder med är "Sfi:s framväxt och dess förändringar" och den ger en historisk bild av sfi. Detta avsnitt leder fram till rubriken "Dagens sfi", vilken handlar om hur sfi ser ut i dagsläget med styrdokument, upphandling, intagning, inskrivning och registrering av närvaro och studieresultat. Därefter redogör vi för hur sfi är organiserad i Helsingborg. Under rubriken "Tidigare forskning" tar vi upp en undersökning av sfi som har gjorts på uppdrag av Skolverket. Vi drar paralleller till vissa delar av denna undersökning i vårt avsnitt "Presentation och analys". Vi har använt oss av utvärderingsteori och denna presenterar vi under rubriken "Teoretiskt perspektiv". Slutligen kommer rubriken "Presentation och analys" under vilken vi presenterar vårt intervjumaterial och tolkar vår empiri.

Nästa huvudrubrik är "Slutdiskussion". Vi gör först en kort sammanfattning av uppsatsen och därefter redogör vi för de tankar som har uppkommit under arbetets gång.

AVHANDLING AV PROBLEMET

Sfi:s framväxt och dess förändringar

Svensk vuxenutbildning är omfattande och har lång tradition. Det finns idag många olika sätt att organisera vuxenutbildning och det finns flera olika ansvariga anordnare. Det rör sig om alltifrån statlig eller kommunal vuxenutbildning till arbetsmarknadsutbildning samt personalutbildning och kompetensutveckling i arbetslivet. Till det offentliga skolväsendet för vuxna hör kommunal vuxenutbildning (komvux), vuxenutbildning för utvecklingsstörda (särvox) och svenskundervisning för invandrare (sfi). Kommunerna är skyldiga att erbjuda sfi till nyanlända vuxna invandrare över sexton år och de bestämmer även hur utbildningen ska organiseras. Tanken med utbildningen är att den ska ge kunskaper i det svenska språket och om det svenska samhället. De vuxna invandrarna ska få sådana kunskaper att de kan ta tillvara sina rättigheter och fullgöra sina skyldigheter i Sverige (www.skolverket.se/fakta/faktablad).

Nedan följer en beskrivning av hur sfi har kommit till och förändrats under årens gång. Den historiska beskrivningen baseras på Skolverkets rapport nr 131 som gjordes 1997. I denna rapport redovisar Skolverket en utvärdering av svenskundervisningen för invandrare. Det är Centrum för tvåspråkighetsforskning vid Stockholms universitet som har genomfört den på uppdrag av Skolverket. I rapportens andra kapitel, s 16-36, redogörs alltifrån sfi:s framväxt till alla de olika reformerna som har ägt rum genom åren och som därmed har förändrat verksamheten.

Invandringen till Sverige ökade rejält i mitten på 1960-talet och fortsatte att göra så åren därefter. Invandrapolitiken var vid denna tidpunkt inte särskilt utvecklad. Det som ansågs vara av störst vikt var att de nya invånarna skulle lära sig det svenska språket så fort som möjligt för att lättare kunna assimileras. År 1965 beslutades i riksdagen att det skulle införas undervisning i svenska för vuxna invandrare. Skolöverstyrelsen fick av regeringen härmed rätt att disponera tre miljoner kronor för att starta en försöksverksamhet. Denna verksamhet förlades på studieförbunden som då anordnade avgiftsfria studiecirklar i svenska och samhällsorientering. Undervisningen påminde om en intensivundervisning med sex lektionstimmar per dag. År 1968 fastställdes i en resolution i Europarådet att utländsk

arbetskraft i medlemsländerna borde få minst tvåhundra timmars undervisning i det nya landets språk. Detta blev sedermera ett riktmärke för undervisningens omfattning.

Eftersom svenskundervisning för invandrare (sfi) var ett nytt inslag inom utbildning medförde den vissa problem. Ett av dessa var att lärarutbildning med inriktning på sfi helt saknades. Därför fick Skolöverstyrelsen anordna cirkelledarutbildning i form av veckoslutskurser där de verksamma cirkelledarna fick delta. År 1973 infördes sfi-momentet i den ordinarie lärarutbildningen på ett flertal universitet i Sverige. Dessa YRK-kurser, yrkesinriktade kurser för sfi-lärare, var från början bara på 20 poäng men har sedan dess utökats till 60 poäng.

Den första läroplanen för sfi-undervisning utarbetades år 1971. Fem år senare, 1976, byttes denna läroplan ut mot ”Allmänna mål och riktlinjer för undervisningen i svenska för vuxna invandrare”. Detta var ett dokument som baserades på den svenska invandrapolitikens mål vilka var jämlikhet, valfrihet och samverkan. Nu hade man också en mer medveten syn på språk och språkinläring än förut.

Skolöverstyrelsen fick 1977 i uppdrag av regeringen att utvärdera den försöksverksamhet som de senaste tolv åren hade legat på studieförbunden. I utvärderingen skulle man studera undervisningens pedagogiska effekter och även vilken språklig kompetens som den grundläggande sfi-undervisningen ledde fram till. Resultatet av utvärderingen avslöjade att flertalet av sfi-deltagarna inte hade uppnått de mål som verksamheten hade uppställt. Men av denna utvärdering bör man inte dra några generella slutsatser om undervisningens kvalitet och effektivitet då den har gjorts inom snäva tidsramar och med begränsade personella resurser. Skolöverstyrelsen anser inte heller att utvärderingen är helt tillförlitlig.

År 1978 tillsatte regeringen, på uppdrag av LO, TCO och SAF, en kommitté som skulle se över den samlade svenskundervisningen för vuxna invandrare. Denna sfi-kommitté hade i uppgift att kartlägga alla former av svenskundervisning för vuxna invandrare som bedrevs vid studieförbund, folkhögskolor, komvux, grundvux, AMU, universitet, högskolor och på flyktingförläggningar. Efter granskandet av de olika formerna skulle sfi-kommittén bland annat komma med förslag om förbättringar. Ett av de förslag som kommittén redogjorde för i sina betänkanden 1981 var att det skulle startas en ny sfi-utbildning på sexhundra timmar. Denna skulle även vara uppdelad på två etapper, grund-sfi och påbyggnads-sfi, och befinna

sig under ett enhetligt huvudmannaskap. Språkundervisning skulle inte vara det enda momentet utan utbildningen skulle även innefatta samhälls- och arbetslivsorientering samt studie- och yrkesorientering.

År 1986 genomfördes en reform i sfi-verksamheten som resulterade i att grund-sfi-nivån fick alltmer preciserade mål, arbetsformer och innehåll i en särskild läroplan. Det fastställdes även kompetenskrav för lärarna. Påbyggnads-sfi:n fick inte samma upplägg som grund-sfi:n utan den skulle istället bedrivas i form av studiecirkel utan läroplan. Från och med detta år blev kommunerna ansvariga för att anordna grund-sfi-utbildning. Påbyggnads-sfi:n låg på studieförbundens ansvar.

År 1991 tillkom en ny sfi-reform eftersom den gamla reformen inte tycktes uppfylla de intentioner den haft. Den nya läroplanen innebar ett par förändringar, exempelvis att svenskundervisningen inte längre skulle vara uppdelad i två grupper (grund-sfi och påbyggnads-sfi) utan istället slås ihop till en sammanhållen utbildning. Sfi:n skulle hädanefter ligga under kommunalt huvudmannaskap. Efter att Riksrevisionsverket (RRV), ungefär ett år efter, genomförde en granskning av 1991 års sfi-reform framkom att det hade skett vissa förbättringar, men att en del problem kvarstod. De kommenterade de långa väntetiderna samt att undervisningen fortfarande inte gav tillräckliga svenskkunskaper för att komma ut på arbetsmarknaden eller för fortsatta studier. RRV:s statistiska undersökning av hundra slumpvis utvalda personers sysselsättning efter avslutad sfi låg delvis till grund för föregående kommentar. Det visade sig att endast ett fåtal hade fått arbete efter utbildningens slut (Skolverkets rapport nr 131, 1997, s 16-36).

Dagens sfi

Läroplanen för sfi upphörde att gälla 1994 och sedan dess vilar undervisningen på de grundläggande värden som anges i läroplanen för de frivilliga skolformerna (Lpf 94). De frivilliga skolformerna förutom sfi är gymnasieskolan, gymnasiesärskolan, den kommunala vuxenutbildningen (komvux), vuxenutbildningen för utvecklingsstörda (särsvux) och statens skolor för vuxna (SSV). Den nya läroplanen medförde att de asylsökande inte längre hade rätt att läsa sfi och att tidsgränsen för hur länge en invandrare hade rätt till sfi upphörde. Betyg infördes och det gjorde även prov för sfi som var centralt fastställda. I den kursplan som råder

nu (SKOLFS 1994:28) anges målen för undervisningen i form av mål att sträva mot, mål som ska ha uppnåtts vid ett avstämningstillfälle under kursen samt mål som eleven ska ha uppnått efter genomgången kurs (Skolverkets rapport nr 131, 1997, s 16-36).

Följande dokument styr sfi-undervisningen idag:

- Skollagen 1 kap 8§ - 2 kap 8§ och 13 kap (SFS 1995:1100)
- Förordning om svenskundervisning för invandrare (SFS 1994:895)
- Förordning om kvalitetsredovisning inom skolväsendet (SFS 1997:702)
- Läroplan för de frivilliga skolformerna 1§ (Lpf 94)
- Kursplan för sfi (SKOLFS 1994:28)
- Betygskriterier (SKOLFS 1994:44)

I Skollagen anges skolans grundläggande uppdrag om de övergripande målen för skolans verksamhet. Läroplanen anger skolans värdegrund och grundläggande riktlinjer och mål. De styrdokument som anger kraven i utbildningen är kursplanen och betygskriterierna (www.skolverket.se/fakta/faktablad). Vi har valt att titta på målen i kursplanen från 1994 (Bilaga 2).

Det finns som vi tidigare har nämnt dels mål att sträva mot och dels mål att uppnå. Mål att sträva mot anger en önskad kvalitetsutveckling i skolan. Mål att uppnå uttrycker vad eleverna minst ska ha uppnått när de lämnar skolan. Det finns väldigt många olika punkter inom varje ”målområde” i kursplanen och vad vi kan se finns det även många upprepningar. Vi har valt att inrikta oss på de mål som eleven ska ha uppnått vid ett avstämningstillfälle under kursen. Detta eftersom våra intervjupersoner har kommit en bit i sin utbildning men har ännu inte genomgått det slutgiltiga sfi-testet. De punkter som vi har ansett vara de viktigaste, det vill säga vad som är mest nödvändigt för att få en start i det svenska samhället, och som har styrt våra tankegångar under arbetet med intervjufrågorna är:

- Eleven ska förstå huvudinnehållet i enkelt, tydligt talspråk.
- Eleven ska kunna använda svenska i vardagliga situationer i tal.
- Eleven ska kunna praktiskt använda sina läs- och skrivfärdigheter i vardags- och samhällsliv.

- Eleven ska ha grundläggande kunskaper om det svenska samhället och närmiljön.
- Eleven ska ha någon förmåga att formulera sina studiemål och utvärdera sina studier i svenska.

Det kan verka som att allt ansvar ligger på eleverna, men det står uttryckt i kursplanen att det är skolan som har ansvar för att eleverna ges möjlighet att uppnå målen (<http://skolnet.skolverket.se/vux/sfi/vuxsfi.html>).

Upphandling av sfi-utbildningen

I Skolverkets rapport nr 131 förklaras hur det går till när det gäller upphandling av sfi-utbildningen. Sfi-utbildningen anordnas inte enbart i kommunens egen regi eller inom det kommunala skolväsendet. Kommunerna har möjlighet att anlita andra anordnare och detta kan medföra att det uppstår konkurrens mellan anordnarna. Denna typ av upphandling uppmuntras av Invandrarpolitiska kommittén som menar i sitt slutbetänkande, SOU 1996:55, att upphandling av sfi i konkurrens är något som bör bibehållas och utvecklas ytterligare. Kommittén menar att denna konkurrens bidrar till att sfi blir en mer effektiv utbildning.

Konkurrensutsättning kan även medföra en del konsekvenser. En av dessa är att kommunens uppdrag hoppar mellan olika anordnare och detta sker ibland med korta mellanrum. Det hela handlar om att få en så bra produkt som möjligt och den leverantör som ger bäst resultat får därför uppdraget. Om den nya anordnaren inte tar över den gamla anordnarens personal kan detta innebära att kompetens går förlorad. Men om den gamla personalen får vara kvar kan man istället tycka att vitsen med bytet går förlorad. Enligt EU:s regler om anställningsskydd är ett övertagande av personal vid anordnarbyte tvingande, men trots det kan det finnas vissa kryphål.

I och med att det finns så stora skillnader mellan sfi-eleverna när det gäller utbildningsbakgrund, kulturell bakgrund, modersmål, social situation, psykisk och fysisk hälsa, ålder och uppnådd språkfärdighet i svenska vid kursstart är det svårt att bedöma kvaliteten på den utbildning som ges och att mäta resultatet. När det då gäller upphandling av denna typ av utbildning kan det vara svårt för kommunen att bedöma de offerter som kommer in från anordnarna när det gäller pris, kvalitet och tillförlitlighet. Om kommunen gör ett

misslyckat köp kan verksamheten få svåra konsekvenser då det ibland tyvärr dröjer ett bra tag innan man uppdagar det misslyckade köpet (Skolverkets rapport nr 131, 1997, s 44, s 225, s 234).

Intagning

Många kommuner startar kurser 1-4 gånger om året men i vissa kommuner startar kurserna fortlöpande, det vill säga att man fyller på befintliga grupper med nya elever som fortsättningsvis också kommer att följa den tidigare påbörjade gruppen. I de flesta kommuner har man en kontinuerlig intagning som innebär att eleverna kan börja fast att kursstarten har varit istället för att vänta på nästa kursstart. Då placeras de in i de befintliga grupperna. I många kommuner förekommer det däremot inslussningsperioder/-kurser där eleverna och deras särskilda behov kartläggs och därefter placerar man in dem i lämpliga grupper. Detta kan mildra de eventuella negativa effekter som kan uppstå med kontinuerlig intagning samt förbereda eleverna inför de kommande studierna. Huvudsyftet med denna form av intagning är att eleverna ska ges möjlighet att så fort som möjligt komma in i studierna och för att långa väntetider i kommunerna ska förhindras (Skolverkets rapport nr 131, 1997, s 58-59).

Inskrivning

I de allra flesta kommuner ser sfi-organisationen ut på följande sätt: flyktingar hänvisas till Flyktingmottagningen där anmälan till sfi-undervisningen sker, men innan dess har en introduktionsplanering med den enskilde flyktingen genomförts av en flyktingsamordnare. De invandrare som inte är flyktingar kan anmäla sig själva eller anmäls genom Arbetsförmedlingen till en anordnare, som i de flesta fall är komvux, där inskrivning, antagning och språklig bedömning sker. I kommuner som har flera utbildningsanordnare blir eleverna fördelade till de olika anordnarna utifrån olika kriterier. Huvudkriterierna är utbildningsbakgrund, ålder och språkfärdighet (Skolverkets rapport nr 131, 1997, s 60-61).

Registrering av närvaro och studieresultat

I alla kommuner sker registrering av elevernas närvaro. Elevernas studieavbrott registreras också. I en del kommuner sker registrering av elevernas studier, det vill säga antal

studietimmar, testresultat vid avstämning samt andra studieresultat. Frånvaro medför i de flesta kommuner avdrag i introduktionsersättningen (Skolverkets rapport 131, 1997, s 64).

Sfi i Helsingborgs kommun

Helsingborgs kommun har cirka 118 000 invånare, vilket gör den till den nionde största kommunen i landet. Av dessa 118 000 invånare är cirka 57 000 män och cirka 61 000 kvinnor. Femton procent av männen och femton procent av kvinnorna, det vill säga 8550 män och 9150 kvinnor, är födda i något annat land än Sverige (www.kommun.helsingborg.se/statistik).

Flyktingmottagningen finns på Visionscenter i Helsingborg. Flyktingmottagningen introducerar flyktingar in i det svenska samhället och förbereder dem för arbetsmarknaden (<http://uvn.helsingborg.se>). Flyktingmottagningen har hand om dem som har uppehållstillstånd (Representant från Flyktingmottagningen, 30/4-02). På Migrationsverket arbetar man med dem som ännu inte har fått uppehållstillstånd. Under utredningstiden ska vuxna asylsökande delta i någon form av organiserad verksamhet tjugo timmar i veckan. Den organiserade verksamheten kan till exempel bestå av undervisning i svenska, att reparera möbler, hjälpa nyanlända landsmän till rätta, kurser eller ett oavlönat arbete utanför mottagningsenheten. Asylsökande barn har rätt till förskola, grundskola och gymnasieskola på i huvudsak samma villkor som gäller för svenska barn (www.migrationsverket.se).

Som invandrare i Sverige har man möjlighet att läsa sfi, svenska för invandrare. Man måste ha uppehållstillstånd och vara skriven i en kommun. Sfi i Helsingborgs kommun ger grunderna i det svenska språket och kunskap om det svenska samhället. I kursen ingår även friskvård, datorkunskap, studiebesök och praktik. Man studerar på heltid, det vill säga 35 timmar i veckan (www.komvux.helsingborg.se/#Vuxenutbildningen%20Kärnan).

Utvecklingsnämnden i Helsingborg har uppdrags- och beställningsansvar för vuxenutbildningen, i vilken sfi ingår. Under hösten 2001 bestämdes det att sfi skulle konkurransutsättas. Sfi-utbildningen i Helsingborg är alltså utlagd på entreprenad. Från och med hösten 2001 har det varit tre anordnare på dagtid och en på kvälltid (Representant från Utvecklingsnämnden, 24/4-02). Eleverna på sfi delades upp efter tidigare utbildning.

Socialsekreterare på exempelvis Flyktingmottagningen gör indelningarna i de olika grupperna utifrån samtal med eleverna. De som inte har kontakt med en socialsekreterare anmäler sig själva till Kunskapshuset, som då gör indelningen. På Tekskolar, som är ett företag som säljer utbildningar, började under hösten cirka 30 elever med låg utbildning sedan tidigare. På Vuxenutbildningen Kärnan började 120 stycken elever med grundskole- och gymnasieutbildning från sina hemländer. På NK DataCenter började 50 stycken elever, som är högutbildade sedan tidigare. Även NK DataCenter är ett företag som säljer olika utbildningar. På ABF, som anordnar kvällskurser, började cirka 50 stycken elever med blandad bakgrund när det gäller utbildning (Representant från Vuxenutbildningen Kärnan, 8/4-02).

I början av året sa Utvecklingsnämnden upp avtalet gällande sfi med Tekskolar. Efter samtal med eleverna och efter sex oanmälda inspektioner visade det sig att detta inte alls fungerade. Kritiken gällde både undervisningens kvalitet och arbetsmiljön i lokalerna. Politikerna beslutade att det var NK DataCenter som skulle få överta uppdraget (Helsingborgs Dagblad, 16/4-02). Eleverna från Tekskolar kom till NK DataCenter måndagen den 29/4. NK DataCenter anställde därmed två stycken nya lärare. De nya eleverna läser i en grupp för sig i nya lokaler på Gåsebäck. Innan de nya eleverna kom till NK DataCenter hade man samtal med var och en av dem. Man diskuterade deras situation för att se hur långt de hade kommit i inläringen (Representant från NK DataCenter, 24/4-02).

Det finns styrdokument för sfi som gäller för hela landet. I Helsingborgs kommun har man även tre egna mål som man vill uppnå:

- Undervisningen ska vara individualiserad. Eleverna ska läsa individuellt och följer alltså inte klassen. Man vill titta på elevernas bakgrund och på vad de behöver och sedan anpassa undervisningen och inläringen efter det.
- Utbildningen ska integreras mera med arbetsmarknaden och samhället i stort (Representant från Utvecklingsnämnden, 24/4-02).
- Eleverna ska helst vara klara med sfi inom ett år (Representant från Vuxenutbildningen Kärnan, 8/4-02).

Det som i flertalet kommuner kallas Komvux heter i Helsingborg Vuxenutbildningen Kärnan (<http://kommun.helsingborg.se/utbildning/vuxenutb/index.htm>). Vuxenutbildningen Kärnans sfi-utbildning finns på Maria Park. På Maria Park läser eleverna sfi i olika steg: Slussen - där man är i cirka två månader, Steg ett - där man lär sig det grundläggande och sedan gör ett stegtest för att gå vidare, Steg två - där man också gör ett stegtest för att gå vidare, och slutligen Steg tre – där man gör nivåtestet/sfi-testet (Representant från Vuxenutbildningen Kärnan, 8/4-02).

NK DataCenter är ett företag som ger flera olika utbildningar, till exempel kurser i Windows och Office, olika företagskurser och sfi (www.nkdatacenter.se). På NK DataCenter läser de elever med akademisk utbildningsbakgrund sfi i fyra steg, där man också gör stegtest innan man flyttas mellan de olika stegen. I Steg tre får man göra ett så kallat "förtest" och om man klarar det blir man flyttad till Grupp A. Denna grupp består vanligen av fem eller sex personer. I Grupp A läser man mer intensivt, vanligen under fyra till fem veckor. Man läser på ett helt annat sätt i Grupp A. Mer ansvar lämnas till eleverna och de får själva leta efter litteratur. Efter cirka fem veckor gör eleverna sfi-testet. För de nya eleverna på NK DataCenter (de från Tekskolor) blir det bara två steg och sedan kommer de till Grupp A. Detta eftersom de inte är så många (Representant från NK DataCenter, 24/4-02).

ABF, Arbetarnas bildningsförbund, är ett studieförbund vars huvudsakliga verksamhet är studiecirklar, uppdragsverksamhet, kulturverksamhet och lokaluthyrning. Verksamheten bygger på tre hörnstenar vilka är folkbildning, kompetensutveckling och mötesplatser (www.helsingborg.abf.se/pr_pres.htm). På ABF läser man sfi på kvällstid. En hel del av eleverna arbetar på dagtid, men det finns också elever som har blivit hänvisade till ABF av sina socialsekreterare på Visionscenter eller Möjligheternas Hus. Tanken är egentligen att ABF:s kurser i svenska ska vara till för dem som inte har möjlighet att studera på dagtid. Man läser sex timmar i veckan, utspritt på tre dagar. Bland eleverna finns det allt från nybörjare till de som nästan är färdiga. Eleverna har olika bakgrund. Några är akademiker i sitt hemland medan andra har kortare skolgång. Eleverna kommer också från olika länder. ABF har utbildningen uppdelad i nybörjarnivå (Steg ett) och fortsättningsnivå (Steg två). Marginalerna är dock glidande. Detta eftersom varje elev endast får gå sex timmar i veckan och då kan man inte nivågruppera mera. Eleverna gör sfi-test när de tillsammans med läraren kommer fram till att de är mogna att klara det. Det är mycket individuellt hur lång tid man behöver i

undervisningstimmar för att klara det. Sfi är idag på 525 timmar, men man kan gå upp till 700 timmar (Representant från ABF, 23/4-02).

När man är klar med sfi-kursen får man betyget Godkänd eller Väl Godkänd (www.komvux.helsingborg.se/#Vuxenutbildningen%20Kärnan). Efter sfi bör man läsa vidare på SAS, svenska som andraspråk, vilket en del väljer att göra. Andra väljer istället att exempelvis gå till Arbetsförmedlingen för att söka arbete (Representant från Vuxenutbildningen Kärnan, 8/4-02).

Inom Vuxenutbildningen Kärnan finns även andra utbildningsalternativ för invandrare och det är "Grundläggande A", "Grundläggande B", "Ordkraft" och "Gru-barn". "Grundläggande A" är ett alfabetiseringscentra (Alfa-centrum) med 60 stycken elever, som är analfabeter. Lärarna där arbetar utifrån en egen pedagogik och egna läromedel. "Grundläggande B" har 120 stycken elever. Dessa elever har varit i Sverige länge och klarar ej sfi-nivån. För att hjälpa dem försöker man arbetslivsanknyta deras studier. Det finns en sfi-del som inte är upphandlad och det är "Ordkraft". "Ordkraft" finns bland annat på Margaretaskolan. Det är en utbildning som är utlokaliserad i bostadsområdena och man har cirka 50 elever. Det är bara kvinnor som går där och de lär sig tillsammans med sina barn. Detta genom att följa med barnen i skolan. Det finns också något på Margaretaskolan som kallas "Gru-barn" och där finns 20 elever. Dessa elever läser bland annat barnkunskap och de har praktik på olika förskolor (Representant från Vuxenutbildningen Kärnan, 8/4-02).

Tidigare forskning

I Skolverkets rapport nr 131 redovisas hur olika kommuner organiserar sfi-undervisningen (Skolverkets rapport nr 131, 1997, s 3). I rapporten har man valt ut femton olika kommuner för att göra en djup beskrivning och analys av sfi-verksamheten. Kommunerna har indelats i små, medelstora och stora kommuner samt storstäder. Materialet baseras på cirka 55 intervjuer och intervjupersonerna har varit skolledare, flyktingsamordnare, arbetsförmedlare, praktikanskaffare, syokonsulenter samt ansvariga politiker. Detta har kompletterats med en del skriftlig dokumentation som till exempel arbetsplaner (Skolverkets rapport nr 131, 1997, s 102). I sammanställningen av det insamlade materialet i de olika kommunstorlekarna har

olika faktateman plockats ut, exempelvis organisation och samverkan, synen på sfi och kontakten med svenskar.

Undervisningens villkor ses i Skolverkets rapport nr 131 utifrån både lärar- och elevperspektiv och därför har man alltså gjort både en lärar- och en elevundersökning. De gjorde lärarundersökningen genom att skicka ut enkäter med 122 frågor till lärare som arbetade minst halvtid på sfi i samtliga femton kommuner. Enkäten besvarades av 331 av de cirka 493 lärarna (Skolverkets rapport nr 131, 1997, s 163). I elevundersökningen intervjuades totalt 256 elever fördelat på de olika kommunerna. Där redovisas bakgrundsdata om eleverna såsom ålder, tid i Sverige, migrationsorsak, familjeförhållanden, med mera. I intervjuerna redogör eleverna för förekomsten av olika aktiviteter, arbetssätt och material i undervisningen samt uttrycker sin syn på den sfi-undervisning de deltar i. Frågeformuläret som låg till grund för intervjuerna bestod av 98 frågor vilka berörde ämnen som till exempel innehållet i undervisningen, hemarbete, språkanvändning utanför skoltid, studiemedvetenhet, språkinläringssyn och framtidsplaner (Skolverkets rapport nr 131, 1997, s 151-152).

I undersökningen försökte man fastställa vad eleverna tyckte påverkade dem under tiden de läste svenska. Man ställde alltså frågor om olika faktorer betydelse där eleverna skulle gradera dessa, det vill säga om en faktor hade stor betydelse, ganska stor betydelse eller liten betydelse och vilken faktor de personligen tyckte var viktigast. Nedan följer exempel på faktorer som togs upp i rapporten. Den faktor som flest elever ansåg vara den viktigaste kommer överst på listan.

- Kontakt med svenskar
- Den egna viljan
- Möjlighet till arbete efter kursen
- Tidigare utbildning
- Ålder
- Stöd av familjen
- Personlighet
- Likhet mellan modersmålet och svenskan (Skolverkets rapport nr 131, 1997, s 160-161)

Vi har i vår undersökning inte använt oss av faktorerna på samma sätt som man har gjort i rapporten. Vi fick tag i rapporten i samband med att vi skulle sammanställa våra intervjuer och såg då att det fanns vissa likheter mellan ovan nämnda faktorer och saker som framkommit i våra intervjupersoners svar. Vi har bland annat utgått ifrån dessa faktorer när vi har tolkat intervjuerna och detta redovisas i avsnittet ”Presentation och analys”.

Teoretiskt perspektiv

Utvärderingsteori

Utvärdering är detsamma som att noggrant bedöma och när man bedömer fastställer man värdet. Utvärdering innebär att man systematiskt skiljer det värdefulla från det värdelösa. I en utvärdering blickar man tillbaka och bedömer det som är eller som har varit, för att ge vägledning framåt. (Vedung, 1998, s 20-21).

Begreppet utvärdering har idag blivit ett vanligt ord i det svenska språket och det har en ganska bestämd innebörd. När någon, till exempel en myndighet, beställer eller sätter igång en utvärdering sker det oftast i samband med ett reform- eller utvecklingsarbete. Utvärderingen kan vara en fristående aktivitet och den är då inte en integrerad del av den ordinarie verksamheten. Den ska dock ge kunskaper som kan användas av beställaren. Utvärderingar kan också ske internt, det vill säga att någon inom verksamheten bedömer den. Den eller de som genomför utvärderingen ska representera vetenskapen. Objektet som studeras är en verksamhet, som har till uppgift att åtgärda något som definieras som ett socialt och/eller ett mänskligt problem. Syftet med utvärderingen är vanligen att belysa förhållandet mellan officiella mål, medel och resultat eller konsekvenser, alltså vilken effekt de vidtagna åtgärderna har i förhållande till de problem och de mål som definierats (Eliasson & Sunesson, 1990, s 5-6).

Det finns olika motiv till varför man utvärderar:

- Kontrollmotivet: anledningen till att man utvärderar är att få en viss kontroll över det som ska utvärderas.
- Förändringsmotivet: anledningen till att man utvärderar är att man vill få fram information för att utifrån denna utforma den framtida inriktningen av verksamheten.

- Effektivitetsmotivet: anledningen till att man utvärderar är att man vill effektivisera och förbättra verksamheten (Ohlsson, 1990, s 59).
- Upplysningsmotivet: anledningen till att man utvärderar är att man vill upplysa och informera om en verksamhet.

De tre första motiven är mest aktuella i de fall utvärderaren har fått i uppdrag av någon att göra en utvärdering. Vi har inte fått i uppdrag att göra den här undersökningen utan vi har gjort den av eget intresse och för att vi har haft möjlighet att genomföra den inom ramen för vår utbildning. Vi gör visserligen en slags kontroll (kontrollmotivet) av sfi-verksamheten, men vårt huvudsakliga motiv är att upplysa, informera samt att ta del av brukarnas bedömning. Därför använder vi oss av något som vi kallar upplysningsmotivet.

Det finns många olika modeller när det gäller utvärdering. Tre huvudgrupper är: substansmodeller, ekonomiska modeller och institutionella modeller. De två första modellerna tar sin utgångspunkt i mål, förväntningar eller önskemål om resultat och anger vilka indikatorer som ska väljas. Den senare modellen indikerar ingenting annat än vissa personer, professioner eller grupper som ska utföra utvärderingen enligt ett visst institutionellt normverk. Till skillnad från den ekonomiska modellen beaktar inte substansmodellen kostnader. Substansmodellen mynnar ut i flera olika typer av utvärderingsmodeller: måluppfyllelsemodellen, bieffektsmodellen, mållös utvärdering, helsysteminriktad utvärdering, brukarorienterad utvärdering och intressentmodellen.

De modeller som är centrala för vår utvärdering är måluppfyllelsemodellen och den brukarorienterade utvärderingen. Vid måluppfyllelsemodellen undersöker man om de resultat som insatsen har producerat motsvarar de institutionaliserade insatsmålen. Alltså har man två grundfrågor när man använder sig av denna typ av utvärdering:

- Stämmer resultaten (utfallen, slutprestationen) överens med de beslutade insatsmålen?
- Beror detta på insatsen i så fall?

Den första frågan kan beskrivas som mätning av målöverensstämmelse och den andra frågan handlar om effektmätning. Som utvärderare gäller det att man tar reda på hur målen för styrningen ser ut och sedan kan man ifrågasätta om dessa mål har uppfyllts och om insatsen bidragit till måluppfyllelsen (Vedung, 1998, s 50-52).

Offentliga insatser kan leda till annat än de resultat man har avsett. De kan ge upphov till glada överraskningar men också skapa fler problem än de löser. Lösningar på problem blir problem som måste lösas (Vedung, 1998, s 59). En av måluppfyllelsemodellens svagheter kan vara att den koncentrerar sig för mycket på de mål som ska uppfyllas och därför uppmärksammas inte dessa sidoeffekter som uppstår (Vedung, 1998, s 90).

Den brukarorienterade utvärderingsmodellen inriktar sig på mötet mellan verksamheten och dess klienter. Den centrala frågan är då om verksamheten motsvarar den kvalitet som mottagaren kräver eller behöver. Det är mottagarens behov och förväntningar som styr utvärderingen. Den brukarorienterade utvärderingen har sin grund i en deltagardemokratisk tankegång. När man använder sig av brukarmodellen måste utvärderaren först och främst lokalisera klienterna. Därefter gör man sitt urval av brukare och granskar deras bedömningar av insatsen. Vad brukarna ska bedöma kan variera stort, alltifrån tjänstens kvalitet, tillgänglighet till administration och kostnader. Man rekommenderar att brukarmodellen ses som ett komplement till andra modeller och att denna inte bör bli helt dominerande (Vedung, 1998, s 73-75). Man brukar främst använda den brukarorienterade modellen när man utvärderar allmänna vård- och serviceinrättningar och utbildningsinstitutioner (Vedung, 1998, s 90).

Vi har, som vi nämnt på föregående sida, valt att använda oss av måluppfyllelsemodellen kombinerad med den brukarorienterade modellen. När det gäller måluppfyllelsemodellen har vi tittat närmare på de mål som vi har valt ut och som är definierade i sfi:s kursplan från 1994 (Bilaga 2). För att se om och hur dessa utvalda mål uppfylls har vi bland annat tagit kontakt med elever som går på sfi. Vi har frågat dem om de känner att de har den kunskap som de utvalda målen i kursplanen säger att de ska ha och om de i så fall har fått den genom skolan. Vi har valt att titta på måluppfyllelsen ur elevaspekten istället för att titta på exempelvis statistik. Detta för att vi anser att man får ut mer av att fråga dem som direkt berörs och därför också får en högre kvalitet på undersökningen.

När det gäller den brukarorienterade modellen har vi frågat eleverna om deras åsikter om den sfi-undervisning de deltar i. Vi har också undersökt vad som kan ha påverkat dem under deras studietid genom att ställa frågor om fritid, lärarbyten, hemuppgifter och framtid.

För att förtydliga vår användning av måluppfyllelsemodellen och den brukarorienterade modellen har vi gjort en egen modell, vilken vi kallar Upplysningsmodellen, som gestaltas nedan.

Bild 1. Upplysningsmodellen.

	Måluppfyllelse	Brukarperspektiv
Vad ska vi mäta?	1) Om de utvalda målen i kursplanen uppfylls	1) Åsikter om den sfi-undervisning eleverna deltar i 2) Vad som kan påverka eleverna när de studerar svenska
Hur ska vi mäta det?	1a) Titta på de utvalda målen i kursplanen 1b) Titta på sfi:s organisation och innehållet i undervisningen i Helsingborg 1c) Skriva frågor utifrån de utvalda målen och ställa dem till eleverna	1) Ställa frågor till eleverna om deras tankar om, känslor inför och intryck av sfi 2) Ställa frågor om fritid, lärarbyten, hemuppgifter och framtid

Presentation och analys

Vi har valt att presentera vårt material utifrån olika teman, vilka har växt fram i samband med arbetet med intervjufrågorna (Bilaga 1) och bearbetningen av svaren på dessa frågor. Våra teman är bakgrund, intryck av sfi, skolsituation, fritid och framtid. Vi har valt att analysera vår empiri löpande, det vill säga vi lägger in våra kommentarer och tolkningar efter varje temapresentation. Vi kommer i vissa av våra kommentarer även att väva in utvärderingsteorin

i form av måluppfyllelsemodellen och den brukarorienterade modellen. Namnen vi använder i texten är inte intervjupersonernas riktiga namn.

Bakgrund

Vi har intervjuat sex personer som går på sfi på NK DataCenter och Maria Park i Helsingborg. Vi har träffat:

Lilly som är från Sri Lanka. Hon är född 1975. Hon kom till Sverige i september 1997 och började på sfi 1998, men eftersom hon en tid därefter fick barn blev hon inte färdig med sina studier. Hon började igen i januari 2002.

Tanya från Thailand. Hon är född 1971. Hon kom till Sverige 1998 och började på sfi 1999. Efter sex månader hoppade hon av och började arbeta istället. Hon började på sfi igen i början av 2002.

Stojan från Makedonien. Han är född 1960. Han har varit i Sverige sedan år 2000 och har gått på sfi sedan augusti samma år.

Linn som är från Thailand. Hon är född 1975. Hon kom till Sverige i april år 2001 och började på sfi i augusti samma år.

Dominique som kommer från Frankrike. Han är född 1970. Han kom till Sverige i september 2001 och började på sfi en månad senare.

David från Kroatien. Han är född 1977. Han kom till Sverige i oktober 2001 och började på sfi några veckor senare.

Vi har inte frågat om deras familjeförhållanden eller migrationsorsak, men det verkar som om personerna har kommit till Sverige av olika orsaker. Det kan exempelvis röra sig om personer som redan har familj eller anhöriga i Sverige, personer som har gift sig med svenska medborgare eller personer som har flytt från krig eller dess konsekvenser i hemlandet.

Kommentar till Bakgrund

Vårt första intryck av de olika intervjupersonerna var positivt. Vi uppfattade dem som öppna och positiva. Även om de kanske var lite nervösa inför intervjun så verkade det ändå som att de tyckte att det var roligt att få använda sina svenskkunskaper och dela med sig av sina åsikter. Även vi var lite nervösa inför intervjuerna eftersom vi inte visste exakt hur långt eleverna hade kommit i svenskstudierna. Vi var rädda för att vi inte skulle förstå varandra men lyckligtvis hade vi inte några större problem med kommunikationen. I vissa fall blev vi överraskade av att eleven kunde så pass bra svenska efter så pass kort tid i Sverige. Främst tänker vi på David och Dominique. Vi har i avsnittet "Tidigare forskning", som börjar på sida 23, nämnt ett antal faktorer som har tagits upp i Skolverkets rapport nr 131 och en av dessa är *likhet mellan modersmålet och svenskan*. En anledning till att David och Dominique verkar ta till sig det svenska språket snabbare kan vara att de inte behöver lära sig ett helt nytt alfabet som exempelvis Linn behöver. Dessutom så finns det i svenskan ett flertal franska lånord och det finns även många engelska ord som kan förstås av dem som kan engelska. Vi menar alltså att om det finns vissa likheter mellan modersmålet och svenskan kan detta påverka eleverna att lära sig snabbare.

I ovan nämnda rapport tas även *tidigare utbildning* upp som en relevant påverkansfaktor. I Helsingborg delar man in sfi-eleverna i grupper utifrån tidigare utbildning och vi har under uppsatsskrivandets gång blivit lite konfunderade över detta. Vi menar att eftersom sfi-utbildningen är individualiserad borde inte tidigare utbildning ha någon betydelse. Även om man är ovan vid studier så kan man lära sig svenska i sin egen takt och om man lär sig snabbt blir man inte påverkad av dem som tar lite längre tid på sig.

Intryck av sfi

I detta tema har vi behandlat elevernas kännedom om sfi innan de började och deras nuvarande känslor inför och åsikter om sfi.

Överlag visste de intervjuade inte så mycket om sfi innan de började studera där. Dominique, Lilly och Tanya uppgav att de inte visste någonting, medan Stojan, Linn och David uppgav att de visste lite. De visste att sfi är en kurs för att lära sig svenska. De visste också att det är

viktigt att kunna svenska för att klara sig och att när man har klarat sfi har man möjlighet att få arbete. Stojan sa:

Inte så mycket. Jag vet att när man kommer till Sverige måste man kunna svenska och prata bra. Man måste veta, det behövs om man vill leva i Sverige.

(Stojan)

De kände även till att man kan läsa SAS (svenska som andraspråk) efter sfi. De som visste något om sfi hade fått informationen av sina närstående. Linn hade även läst på internet om sfi.

Stojan och David tyckte att det kändes bra i början av svenskstudierna. Tanya tyckte att det var spännande att få lära sig ett nytt språk. Linn, Lilly och Dominique tyckte däremot att språket var svårt och så här uttryckte Linn sig:

Först var jag mycket arg, det var mycket svårt att börja. Inte så bra, därför att mitt språk inte är samma. När vi skriver, inte samma bokstäver så det var mycket svårt för mig. Ibland jag gråter.

(Linn)

Vi frågade också hur det känns nu, efter en tids studier. Linns svar nedan visar hur hon känner och detta är något vi även har hört från de andra intervjuade.

Nu är det bättre. Det känns mycket bra. Jag kan förstå, jag kan prata, vi kan prata med varandra så nu är det bättre. Det är roligt när vi kommer till skolan.

(Linn)

Det som är mest omtyckt i skolan, enligt Dominique, Linn och Lilly, är svensk grammatik. De ställde sig också positiva till konversationslektionerna, datasystemet med grammatikövningar, friskvården och uppsatsskrivningen. David tyckte att allt är bra i skolan. Tanya och Stojan tyckte att det bästa med skolan är att man träffar mycket folk från olika länder och att man får kontakt med andra personer. Tanya sa:

Det är trevligt i skolan. Mycket folk från många olika länder. Vi pratar och skrattar. Jag tycker om att skoja.

(Tanya)

När det gäller negativa aspekter var det bara ett fåtal saker som nämndes. Några tyckte att det är för lång tid i skolan. David tyckte att det är för långa lektioner utan paus. Stojan tyckte att det är långa dagar, han vill gärna sluta någon timme tidigare. Dominique tyckte att kursen om arbetslivet är dålig, eftersom man tar upp fel saker i den. Linn, Lilly och Tanya tyckte inte att det finns något som är speciellt dåligt i skolan. Linn sa:

Inget dåligt här. De gör allt för elever. De pratar med elever när de kommer hit, vad man vill ha och tänker. De visar vad man kan göra.

(Linn)

Kommentar till Intryck av sfi

Eleverna var väldigt positiva till den sfi-undervisning de deltar i och detta var något som vi blev lite överraskade av. Vi har läst mycket negativt om sfi i tidningar och trodde därför att eleverna inte var helt nöjda, men de var som sagt positiva till det mesta. Vi har ställt oss frågan varför de är så positiva. Ett enkelt svar kan vara att det nya systemet med indelning efter tidigare utbildning, lektioner kombinerade med studiebesök och praktik och den individualiserade skolgången är så bra som det sägs. Man kanske äntligen har hittat ett system som verkligen fungerar. Men det kan också vara så att de intervjuade trots den utlovade anonymiteten inte har vågat uttrycka sina negativa åsikter eftersom de inte har velat stöta sig med någon. En annan anledning kan vara att de har velat göra ett gott intryck på oss och visa att de har tagit till sig mycket av undervisningen. I Skolverkets rapport nr 131 är en av påverkansfaktorerna *ålder*. Våra intervjupersoner är allihop relativt unga och detta kan ha bidragit till att de inte är så främmande inför att gå i skolan som kanske en person i övre medelåldern hade varit. Det är också lättare att lära sig när man är yngre och då är det även roligare att lära sig eftersom man känner att man gör framsteg. Slutligen kan det positiva resultatet bero på att vi har intervjuat personer som har valts ut av lärarna.

När man använder sig av den brukarorienterade utvärderingsmodellen innebär det, som vi tidigare har skrivit på sida 27, att man ber brukarna att ta ställning till en mängd olika saker.

Detta har vi gjort genom att fråga eleverna om vad de tycker och tänker om sin undervisning. Eleverna har alltså haft väldigt mycket att ta ställning till och detta kan ha gjort att vissa saker har glömts bort. Antingen ser man helheten eller enbart de småsaker som man själv berörs av, eftersom det är svårt att vara helt insatt i hur systemet och undervisningen fungerar.

Skolsituation

I detta tema har vi behandlat de ämnen som eleverna läser, eventuella svenskläraryten och hemuppgifter.

Här i Helsingborg har sfi-eleverna ett varierande schema med lektioner i svenska språket, svensk kultur- och samhällskunskap, svenska på dator, konversation, datorlektioner i till exempel Office, information med olika teman och friskvård. Man gör också studiebesök och utflykter tillsammans. Här följer några citat som beskriver vad eleverna gör i skolan:

Vi pratar om svensk kultur, svenska traditioner. Vi pratar om skatt, vi pratar om Försäkringskassan, vad man behöver lära sig i Sverige.

(Dominique)

Jag läser alla ämnen om Sverige, till exempel livet i Sverige, Sveriges geografi, Sveriges natur, räkningar och svenska.

(Stojan)

Vi har friskvård. Vi går på gym och tränar, det är mycket bra och trevligt. Om det är fint väder vi går ut och promenerar och vi pratar om Sverige och vi pratar om svenska människor. Vi tränar att prata.

(Linn)

Vi har gjort mycket studiebesök, innan visste vi inte vilka platserna var, men nu vet vi.

(Lilly)

Vi går på Helsingborgs Dagblad, Rådhuset, Stadsteatern, Konserthuset, Zoégas och Campus. Vi går där och ibland de kommer och pratar. Det är mycket trevligt.

(Linn)

När en elev är redo kan det även bli aktuellt med praktik någon dag i veckan. Alla är dock inte positiva till detta. Sådär sa Dominique:

Vi ska också gå till praktik, men det är mot mina principer att arbeta när jag inte kan tjäna pengar. Jag går inte på praktik. I kväll ska jag börja arbeta halvtid på en restaurang i stället.

(Dominique)

Alla eleverna har haft minst två olika lärare i svenska sedan de började på sfi. Dominique, Linn, Lilly, David och Tanya tyckte att det är bra att ha olika lärare, eftersom de till exempel har olika sätt att lära ut och olika dialekter. Tanya poängterade även det egna ansvaret istället för att lägga allt ansvar på lärarna.

Det är bra. De har inte samma uttal så vi kan höra flera dialekter, skånska, från Norrköping. Så det är bra.

(David)

Det spelar ingen roll att ha flera lärare. Man måste lära sig själv, vara positiv själv. Man kan inte säga att läraren är bra eller dålig, man måste vilja själv.

(Tanya)

Stojan tyckte däremot att det är bättre att endast ha en lärare i svenska vilket följande citat visar:

Jag tror det är bättre att när jag slutar, det finns lärare från början som vet hur mycket jag vet, hur mycket jag känner ämnena. Det är bättre också om man kan använda läraren när man söker jobb. Kanske fråga om man passar för något jobb.

(Stojan)

Alla säger att de får någon form av läxor eller uppgifter, men att de har tid att göra dem i skolan när de har självstudier, vilket följande citat visar:

Vi har läxor men du kan göra dem när du har självstudier.

(Dominique)

De intervjuade eleverna tyckte att det var skönt att slippa göra läxorna hemma. Davids uttalande som följer speglar även de andras åsikter.

Inte så mycket läxa, men det är bra. Vi är i skolan halv nio till fyra och till hem det är för mycket, det kan bli för mycket.

(David)

Kommentar till Skolsituation

I kursplanen står det att det är skolan som har ansvaret för att eleverna ges möjlighet till att uppnå målen. Vad vi kan se så ger sfi-undervisningen i Helsingborg eleverna denna möjlighet eftersom ämnena är varierande och ger en bred grund att stå på. Vi har valt att försöka se till helheten i undervisningen istället för enskilda delar som exempelvis kursmaterialet. Vi tycker att det verkar som att eleverna får den kunskap som man i kursplanen har tänkt att de ska få och att de utvalda målen därmed uppfylls.

Anledningen till att vi frågade om svenskklärbyten var att vi trodde att detta skulle upplevas som negativt av eleverna. Detta trodde vi för att det i och med många lärarbyten blir mindre kontinuitet och det kan bli svårare att skapa ett förtroende mellan läraren och eleven. Det tyckte dock inte våra intervjupersoner förutom i ett fall. När det gäller hemuppgifter hade vi en föreställning om att sfi mer skulle påminna om ”vanlig” skola, det vill säga att eleverna ofta får läxor att göra hemma. Sfi-eleverna får ju uppgifter men de har tid att göra dem i skolan och alltså behöver de inte studera så mycket i hemmet. Det kan nog vara ett bra system att eleverna inte får så mycket hemuppgifter eftersom de tillbringar så mycket tid i skolan. De flesta eleverna tränar ju ändå sin svenska på fritiden på ett eller annat sätt.

Fritid

På frågan hur de intervjuade använder svenskan på fritiden fick vi följande svar:

Jag har många svenska kompisar, jag pratar med dem och ringer mycket. Jag går ut när det är fint väder och tittar på folk och pratar lite.

(Tanya)

Jag tittar på TV och läser tidningar.

(David)

Ibland pratar jag med min son, men min man säger att jag ska prata mitt eget språk därför lillen måste lära sig eget språk. Han går till dagis och lär sig svenska, jag behöver inte prata svenska, jag pratar eget språk för han måste kunna det.

(Lilly)

Vi pratar svenska, men ibland vi inte förstår. Då använder vi inte svenska, vi pratar engelska då. Läser också svenska böcker. Barnböcker är lätt för att börja med svenska. På internet skriver vi med varandra på svenska, till svenska personer, så vi kan träna från ”chat”.

(Linn)

Jag läser tidning eller något jag är intresserad av.

(Stojan)

Jag använder inte svenskan på fritiden så mycket. Jag pratar mest engelska hemma med min sambo och son. Vi har gjort det från början och det är lättare.

(Dominique)

Förutom i situationerna ovan frågade vi när de intervjuade känner att de är tvungna att använda svenskan. Dominique, Lilly och David uppgav att en situation där det är nödvändigt att använda svenskan är när man går till affären och handlar. Andra situationer som nämndes var arbetet, på rasterna i skolan eftersom eleverna kommer från många olika länder, när man läser bruksanvisningar och när man träffar svenskar till exempel på fester. Några tyckte att dessa situationer är jobbiga eller svåra. Stojan sa att han blir nervös och ibland när han vill förklara något kommer han inte ihåg orden. Tanya tyckte inte att det är så jobbigt, men det är svårt ibland när ett ord har flera olika betydelser. David ansåg inte att dessa situationer är problematiska, eftersom han kan ta hjälp av engelskan och på så sätt kommunicera.

Alla känner att de förstår det mesta då de hör svenska diskussioner. På TV tar de ibland hjälp av texten. Det som försvårar förståelsen är om någon pratar fort eller med dialekt vilket David kommenterade:

Det är ok. Men jag kan inte förstå när någon pratar snabbt och någon dialekt, skånsk dialekt är mycket svårt.

(David)

Om de intervjuade vid något tillfälle inte förstår det som sägs försöker de ta reda på det genom att de frågar sina närstående, de ber personen att förtydliga sig eller så skriver de upp ord och tittar i lexikon. Det finns dock en del svårigheter med att slå i lexikon vilket Linn och Lilly påtalade.

Jag brukar läsa hemma därför i mitt lexikon det finns inte så många ord. Så jag behöver svenska till engelska och engelska till thailändska. Det är extra jobb för mig.

(Linn)

Jag tittar i lexikon. Det finns inget lexikon med mitt språk till svenska, det finns bara mitt språk till engelska.

(Lilly)

De flesta vet vart i samhället de ska vända sig om de behöver något eftersom de läser mycket om det svenska samhället i skolan och gör studiebesök. David sa:

Ja, jag vet. Vi läser i skolan vad vi kan göra och vad vi kan inte göra, i natur, i system, till exempel självdeklaration för skatter. Det är bra att vi kan veta systemet i Sverige.

(David)

De som inte vet tar reda på det genom att fråga någon som kan tänkas veta. De frågar till exempel sina närstående eller sina lärare vilket citaten nedan visar.

Ibland frågar jag lärarna. De hjälper mig.

(Lilly)

Jag vet inte vart jag ska vända mig. Jag frågar så får jag hjälp. Man måste fråga.

(Tanya)

Vi frågade om de intervjuade använder sig av stadens utbud, till exempel bibliotek och simhallar. Dominique och Stojan uppgav att de inte gör det på grund av tidsbrist. De andra fyra intervjuade besöker biblioteket relativt ofta, ett par gånger i månaden. Linn och Tanya lånar barnböcker, eftersom de är lättare att förstå. Lilly lånar också barnböcker som hon läser för sin son. Simhallen är dock inte så välbesökt av våra intervjupersoner. Linn går till simhallen en gång i veckan medan Tanya går dit någon enstaka gång. Eftersom Lilly inte kan simma besöker hon aldrig simhallen.

Kommentar till Fritid

Även här har vi funnit tecken på att de mål i kursplanen, som vi har valt ut och skrivit om på sidorna 17-18, uppfylls. De flesta av de intervjuade vet hur Sverige fungerar. De studiebesök eleverna har gjort har bidragit till att de har bekantat sig med sin närmiljö och därmed vet de vart de kan vända sig. Eleverna känner också att de förstår det mesta i diskussioner och att de även kan delta. När det gäller att förstå och tala svenska i vardagliga situationer är detta inget som vi direkt har frågat dem om, men under de samtal vi förde med dem hade de relativt lätt för att förstå och uttrycka sig även om en del missförstånd uppstod. De intervjuade försöker förbättra sina läs- och språkfärdigheter genom att gå till biblioteket och låna böcker, läsa tidningar samt läsa den svenska texten när de ser på TV.

Att lära sig ett nytt språk kräver att man har en vilja. *Den egna viljan* är en av de faktorer som nämns i Skolverkets rapport nr 131. En annan faktor är *personlighet*. Vi fick intrycket av att de intervjuade verkligen vill lära sig. Vissa av dem är väldigt utåtriktade och verkar kunna ta för sig. De flesta försöker att ta reda på så mycket som möjligt, frågar och slår upp i lexikon. Det är dock inte alltid helt oproblematiskt att använda sig av lexikon. Vissa språk är inte alls översatta till svenska och det innebär att man får använda sig av ytterligare ett lexikon, vanligtvis ett engelskt. Detta är komplicerat eftersom en del inte kan engelska och därför måste lära sig det samtidigt. Man kan förstå om en del ibland tröttnar på att slå upp orden i lexikon och därför inte bryr sig om det. I vissa fall tycker vi oss kunna se att den egna viljan inte längre är så stark. Detta la vi särskilt märke till när vi pratade med Dominique som berättade att han ofta använder sig av engelskan istället för svenskan. Det verkar som att han är nöjd med den svenska han kan och därför inte engagerar sig lika mycket längre.

Det finns en del aktiviteter, som svenskar kanske ser som självklara, som en del invandrare inte kan ta del av på grund av olika skäl. Vår intervjuperson Lilly nämner att hon inte kan utnyttja simhallen eftersom hon inte kan simma. Det finns även invandrare, kanske framförallt kvinnor, som på grund av religiösa skäl inte heller kan göra vissa aktiviteter. Fritiden har en stor betydelse i Sverige och ofta knyter man kontakter genom föreningar och klubbar. Det innebär att dessa invandrare går miste om en viktig del av det svenska samhället. En av Skolverkets påverkansfaktorer är *kontakt med svenskar*. Vi tror att det är lättare att komma in i samhället och lära sig det svenska språket om man har några svenska kontakter. Vid vår intervju med Tanya uttryckte hon att hon har många svenska vänner och vi tror att detta kan ha gjort det lättare för henne att våga använda språket och etablera sig i samhället. Kontakter med svenskar innebär inte bara att man har svenska vänner utan det kan också vara andra personer som man har i sin omgivning. Vi kunde förstå av elevernas svar att lärarna har en betydelsefull roll för dem. I vissa fall är ju lärarna en av de första kontakterna med svenskar. Lärarna spelar stor roll eftersom det ofta är de som förklarar hur det svenska samhället fungerar och på så vis kan bidra till att eleverna hittar sin identitet i Sverige.

Ännu en påverkansfaktor är *stöd av familjen*. Vi har inte ställt några direkta frågor om de intervjuades familjeförhållanden men en del saker har ändå framkommit. Vissa av de intervjuade är samboende eller gifta med svenskar och det verkar som om de får stöd och hjälp av dem. Även de andra verkar få stöd av familjerna eller andra närstående.

Framtid

När vi frågade våra intervjupersoner om de ska fortsätta på SAS (svenska som andraspråk) fick vi följande svar:

Ja, jag ska göra det och läsa mer. Om jag kan ska jag läsa till sjuksköterska.

(Linn)

Ja, jag ska fortsätta på SAS. Sedan vill jag läsa fler språk, engelska, tyska, spanska. Det känns bra att prata fler språk, jag blir stolt över mig själv att jag kan.

(Tanya)

Vet inte, jag är 27 år och hela livet studera, studera... Jag vill gärna jobba och sluta sfi. Men det är svårt att hitta jobb i Sverige. Kanske jag fortsätter på SAS, men jag tycker om att jobba.

(Lilly)

Nej, jag ska börja arbeta i restaurang. Jag behöver pengarna. Jag behöver inte mer svenska i restaurang. Vill inte gå till skolan igen. Jag är trött på det. Det var mycket svårt att gå till skolan igen.

(Dominique)

Jag behöver skaffa jobb, men jag vill gärna utbilda för något. Det beror på var jag ska jobba. Jag ska försöka att jobba, jag vet inte. Och finns det inget jobb ska försöka att lära.

(Stojan)

Jag vet inte nu. Jag kan gå till exempel till Komvux eller på SAS. Jag vet inte vad jag vill göra. Jag tror Komvux är detsamma som SAS, eller? Jag måste se vilket som är bättre för att fortsätta studera. Jag tror jag vill fortsätta studera.

(David)

Kommentar till Framtid

Enligt en representant från Vuxenutbildningen Kärnan bör alla sfi-elever fortsätta på SAS (svenska som andraspråk) efter avklarad sfi-test. En del väljer dock att inte göra detta utan väljer istället att söka jobb. De elever som vi intervjuade hade en del tankar om sin framtid. En del ville fortsätta studera medan andra hellre ville arbeta. Att kunna formulera studiemål är ett av de mål som vi har valt ut ur kursplanen och även här tycker vi oss kunna se en måluppfyllelse. Alla hade kanske inte några klart formulerade framtidsplaner men det märktes ändå att de hade funderat lite över vad de ville göra efter sina sfi-studier. Varken vi eller elever som går på sfi kan helt säkert veta vart studierna leder. Den påverkansfaktor som vi slutligen har tänkt ta upp är *möjlighet till arbete efter kursen*. Möjlighet till arbete efter kursen är något som kan motivera till att lära sig mer så att man klarar av det arbete som man vill ha. Det kan även vara tvärtom, det vill säga att när man är säker på att få ett arbete vill man sluta trots att man kanske inte är färdig. Bland våra intervjupersoner kunde vi hitta exempel på både och. Linn vill lära sig mer svenska så att hon kan studera till sjuksköterska medan

Dominique däremot anser att han inte behöver lära sig mer svenska för att börja arbeta på restaurang.

Sammanfattande kommentar

Med hjälp av vår Upplyningsmodell sammanfattar vi det vi i våra kommentarer har kommit fram till.

Bild 2. Upplyningsmodellen med resultat.

	Måuppfyllelse	Brukarperspektiv
Vad ska vi mäta?	1) Om de utvalda målen i kursplanen uppfylls	1) Åsikter om den sfi-undervisning eleverna deltar i 2) Vad som kan påverka eleverna när de studerar svenska
Hur ska vi mäta det?	1a) Titta på de utvalda målen i kursplanen 1b) Titta på sfi:s organisation och innehållet i undervisningen i Helsingborg 1c) Skriva frågor utifrån de utvalda målen och ställa dem till eleverna	1) Ställa frågor till eleverna om deras tankar om, känslor inför och intryck av sfi 2) Ställa frågor om fritid, lärarbyten, hemuppgifter och framtid
Resultat Sammanfattning	De utvalda målen uppfylls eftersom utbildningen ger en bred kunskap och eleverna känner att de har denna kunskap	1) Eleverna är överlag nöjda med den sfi-undervisning de deltar i 2) De faktorer som påverkar eleverna mest är <i>kontakt med svenskar, den egna viljan och personlighet</i>

När det gäller måluppfyllelsen var vår tanke innan vi började med vår undersökning att undersöka om alla mål i kursplanen uppfylls. Vi insåg dock att det inte skulle gå att genomföra inom ramen för denna uppsats eftersom kursplanen är så omfattande. Därför har vi, som vi tidigare nämnt på sidorna 17-18, valt att plocka ut fem målpunkter och koncentrera oss på dessa. Genom våra intervjuer och vår undersökning av sfi:s organisation och innehållet i undervisningen har vi tolkat det som att våra utvalda mål uppfylls. Vi inser dock att det kan vara för tidigt att göra en utvärdering av detta nya system då det endast har funnits sedan hösten 2001 och att eventuella brister inte har hunnit uppkomma eller uppmärksammas. Vi inser även att de intervjuer vi har gjort kan anses vara för få för att undersöka om målen vi har valt ut verkligen uppfylls. Kanske hade fler intervjuer med elever behövts och kanske skulle man även ha kombinerat detta med någon form av statistik.

När det gäller brukarperspektivet kan vi sammanfatta de intervjuades åsikter som positiva till sfi. I modellen har vi visat de påverkansfaktorer som vi tyckte framträdde mest i vår undersökning: *kontakt med svenskar, den egna viljan och personlighet*. De andra faktorerna som vi har tagit upp är *likhet mellan modersmålet och svenskan, tidigare utbildning, ålder, stöd av familjen och möjlighet till arbete efter kursen*. Även dessa faktorer var av betydelse, men de hade inte lika stor roll som de förstnämnda.

Har vi då fått svar på våra frågeställningar? När det gäller att ta reda på hur sfi:s organisation i Helsingborg ser ut och elevernas åsikter om den sfi-undervisning de deltar i tycker vi att våra frågor är besvarade. Även på frågan om vad en elev ska uppnå utifrån målen i kursplanen och om våra utvalda mål uppfylls har vi fått svar. När det gäller frågan om vad som kan påverka eleverna under studietiden har vi kommit fram till en del olika faktorer. Frågan är därmed besvarad, men vi är dock medvetna om att det kan finnas ännu fler påverkansfaktorer som vi inte har tagit under beaktning.

SLUTDISKUSSION

Denna uppsats är en utvärderingsstudie av svenskundervisning för invandrare (sfi) i Helsingborg. Genom våra frågeställningar har vi velat ta reda på:

- hur man i Helsingborg organiserar sfi-utbildningen. Detta har vi tagit reda på genom ett antal informationssamtal och sökning på internet. Det har visat sig att sfi är upphandlat och att det idag finns tre stycken anordnare, NK DataCenter och Vuxenutbildningen Kärnan på dagtid och ABF på kvällstid. Eleverna delas in i grupper beroende på tidigare utbildning och placeras på de olika utbildningsställena.

- vad eleverna tycker om sin undervisning. Detta har vi gjort genom att ta kontakt med sex elever på NK DataCenter och Vuxenutbildningen Kärnan. Vi har frågat dem om deras åsikter och de är överlag positiva.

- vad som kan påverka eleverna under studietiden. Vi har använt oss av ett antal faktorer som vi har funnit i tidigare forskning om sfi. Vi har också frågat eleverna om fritid, hemuppgifter, lärarbyten och framtid och jämfört deras svar med faktorerna. Vi har kommit fram till att de faktorer som påverkar de intervjuade mest är *kontakt med svenskar, den egna viljan* och *personlighet*.

- vad en elev ska uppnå under utbildningens gång utifrån de mål som står i sfi:s kursplan. Då det finns väldigt många mål uppställda i kursplanen har vi valt ut dem som vi har ansett vara viktigast.

- om de utvalda målen uppfylls. Detta har vi gjort genom våra elevintervjuer och vår undersökning av sfi:s organisation samt innehållet i undervisningen. Vi tolkar det som att de utvalda målen uppfylls.

Efter att ha gjort denna undersökning känner vi oss i stort sett positiva till sfi i Helsingborg. Det känns som om både NK DataCenter och Vuxenutbildningen Kärnan är seriösa i sina roller som anordnare av sfi. Nu har NK DataCenter fått ett ännu större ansvar genom att ta

emot de elever som tidigare har gått på Tekskolar. Under rubriken ”Upphandling av sfi-utbildningen” på sida 18, har vi skrivit om att vid ett anordnarbyte är det enligt EU:s regler tvingande att även överta personalen, som i detta fall är lärarna, om man inte hittar kryphålen. NK DataCenter har troligen gjort detta i och med att de har anställt nya lärare. Vi tror att detta är ett bra val, eftersom det då blir en nystart för eleverna som kan kännas upplyftande.

Trots vår positiva inställning till sfi-verksamheten ställer vi oss frågande till den indelning av eleverna som görs utifrån deras tidigare utbildning. Vi kan inte riktigt förstå vad den skulle spela för roll när sfi-utbildningen ändå är individualiserad. Helsingborgs kommun har, som vi tidigare har nämnt på sida 21, tre egna mål förutom de nationella styrdokumentet. Målet som går ut på en individualiserad skolgång är bra eftersom alla då har möjlighet att lära sig i sin egen takt utan att känna press från den övriga gruppen. Det andra målet är också viktigt, det vill säga att man integrerar utbildningen med arbetslivet och det övriga samhället. Invandrare har då möjlighet att skapa kontakt med svenskar, vilket kan vara en betydelsefull faktor för att lättare lära sig språket och komma in i samhället. Det tredje målet är att eleverna helst ska vara klara med sfi inom ett år. Det är positivt att ha en sådan målsättning så att eleverna snabbare kommer vidare, men det kan nog i vissa fall vara orealistiskt. Vissa har inte sådana förutsättningar att de kan lära sig ett helt nytt språk på så relativt kort tid. Andra saknar dessutom motivation och då har inte utbildningstidens längd någon betydelse. I början av vår uppsats har vi talat om personer som vi har träffat under vår praktiktid och som trots flera års vistelse i Sverige och studier på sfi har stora brister när det gäller att prata och förstå svenska. Dessa personer saknar troligen motivation till att läsa. Vi får hoppas att det nya systemet, som innebär en större satsning på arbetslivsanknytning, når ut till dessa personer också.

KÄLLFÖRTECKNING

Referenser

Eliasson, Rosmari & Sunesson, Sune (1990) "Om utvärderingens ideal och realiteter" i Eliasson, R., Levin, C., Meeuwisse, A. & Sunesson, S., red.: *Den värderande blicken. Om utvärdering i socialt arbete*. Lund: Studentlitteratur.

Ohlsson, Lars (1990) "Du måste utvärdera!" i Eliasson, R., Levin, C., Meeuwisse, A. & Sunesson, S., red.: *Den värderande blicken. Om utvärdering i socialt arbete*. Lund: Studentlitteratur.

Skolverkets rapport nr 131 (1997) *Vem älskar sfi? Utvärdering av svenskundervisningen för invandrare – en utbildning mellan två stolar*. Stockholm: Liber.

Vedung, Evert (1998) *Utvärdering i politik och förvaltning*. Lund: Studentlitteratur, Andra upplagan.

Tidningsartiklar

Gravlund, Winnie (2002) Ny utbildare för lågutbildade invandrare. *Helsingborgs Dagblad*, den 16:e april.

Övriga källor

Hilte, Mats (2001) *PM för uppsatsskrivare*. Lunds Universitet, Socialhögskolan.

ABF:s hemsida www.helsingborg.abf.se/pr_pres.htm

Helsingborgs kommuns hemsida www.kommun.helsingborg.se/statistik

www.komvux.helsingborg.se/#Vuxenutbildningen%20Kärnan

<http://kommun.helsingborg.se/utbildning/vuxenutb/index.htm>

Migrationsverkets hemsida www.migrationsverket.se

NK DataCenters hemsida www.nkdatacenter.se

Skolverkets hemsida www.skolverket.se/fakta/faktablad

<http://skolnet.skolverket.se/vux/sfi/vuxsfi.html>

Utvecklingsnämndens hemsida <http://uvn.helsingborg.se>

Informationssamtal

Representant från Vuxenutbildningen Kärnan, Helsingborg, 8/4-02, cirka 20 minuter

Representant från ABF, Helsingborg, 23/4-02, cirka 10 minuter

Representant från NK DataCenter, Helsingborg, 24/4-02, cirka 10 minuter

Representant från Utvecklingsnämnden, Helsingborg, 24/4-02, cirka 10 minuter

Representant från Flyktingmottagningen, Helsingborg, 30/4-02, cirka 10 minuter

BILAGA 1 - INTERVJUFRÅGOR

- Namn?
- Födelseår?
- Nationalitet? Språk?
- Vilket år kom du till Sverige?
- Hur länge fick du vänta på ditt uppehållstillstånd?
- Började du direkt på sfi då? När var detta?
- Om inte: När började du då?
- Har du gjort något uppehåll i studierna?

- Vad visste du om sfi innan du började?
- Vem var det som berättade för dig?
- Hur kändes det i början av dina studier? Varför?
- Känner du fortfarande så?
- Om inte: Varför?

- Vilka ämnen läser du?
- Hur många timmar av varje ämne läser du i veckan?
(även friskvård, datakunskap, studiebesök)

- Har du haft flera olika lärare i svenska sedan du började på sfi?
- Hur har det påverkat dig och dina studier att ha olika lärare?

- Får du hemuppgifter?
- Om ja: Hur ofta brukar du få läxor?
- Om ja: Vad brukar du få i läxa?
- Om ja: När du är hemma, hur mycket tid lägger du i genomsnitt ner på studier per dag?

- Vad tycker du är bäst i skolan?
- Finns det fler saker du tycker är bra?
- Vad tycker du är sämst i skolan?

- Finns det fler saker du tycker är dåliga?
- Hur skulle du vilja att det var istället?

- Hur använder du svenskan på fritiden?
- Finns det situationer där du måste använda svenskan? Vilka?
- Hur upplever du dessa situationer?
- Finns det situationer där det är jobbigt att använda svenskan? Vilka?
- När du hör diskussioner på svenska, antingen på TV eller i det verkliga livet, känner du att du förstår det mesta då?
- Om du inte förstår när en person pratar med dig på svenska, vad gör du då?

- Ni gör ju mycket studiebesök för att lära er hur samhället fungerar. Känner du att du vet vart du ska vända dig om du t ex behöver hjälp med någonting?
- Använder du dig av stadens utbud, t ex bibliotek eller simhallar, på fritiden?
- Om ja: Hur ofta?
- Om inte: Varför?
- Finns det andra saker som du gör som hjälper dig att träna din svenska? Vilka?

- Funderar du på att fortsätta på SAS (svenska som andraspråk)?
- Om inte: Vad ska du göra istället?

BILAGA 2 – KURSPLAN (SKOLFS 1994:28)

Svenska för invandrare

Syfte

I svenskundervisningen för invandrare, sfi, ska invandrare få möjlighet att utveckla sin förmåga att kommunicera muntligt och skriftligt på svenska i vardagsliv, samhällsliv, utbildning och arbetsliv. Kursen ska förbereda för en vid och varierad språkanvändning.

För invandrare är sfi, förutom att vara en källa till språkkunskap och språkutveckling, också en brygga till livet i Sverige. Varierande aspekter av samhällsliv och kultur i Sverige samt samhällets organisation ska därför integreras i språkundervisningen, så att eleverna blir delaktiga i de förhållningssätt och de traditioner som kännetecknar det land de nu bor i.

Att eleverna får tillfälle att utifrån egna utgångspunkter medvetet och kritiskt granska förhållandena och livet i Sverige i jämförelse med förhållandena i hemlandet och tidigare erfarenheter och värderingar gör det lättare för dem att komma till rätta med kultur-, värderings- och identitetskonflikter.

Genom utbildningen bör invandrarna få möjlighet att komma i kontakt med det omgivande samhället och dess arbets- förenings- och kulturliv.

Inläringen av ett nytt språk är en långsiktig process. Undervisningen ska därför syfta till att invandraren får metoder och verktyg för och vill ta ansvar för att vidareutveckla sitt språk.

Genom sfi ska eleverna få information och vägledning inför fortsatt utbildning eller arbete.

Karaktär och struktur

Kursens centrala innehåll är kunskaper om och i det svenska språket samt kunskaper om Sverige och svenska förhållanden.

Eleverna börjar sin studier på den språkliga nivå som bestäms av förkunskaperna och avslutar dem när målen för utbildningen har uppnåtts.

Till sfi kommer invandrare med mycket olika utbildningsbakgrund. Vid utformningen av utbildningen ska hänsyn tas till de sinsemellan mycket olika målgrupperna. Analfabeter och lågutbildade har exempelvis andra behov av utbildning än högutbildade. Sfi bör för

analfabeter kombineras med läs- och skrivinläring i grundläggande vuxenutbildning. För ungdomar i åldrarna 16 – 19 år kan sfi kombineras med studier på ett individuellt program i gymnasieskolan.

Sfi karaktäriseras av att inläringen av språket sker i det land där det talas. Den omgivande miljön är en outtömlig resurs i undervisningen. Med hjälp av omgivningens talade och skrivna svenska ska eleverna få möjligheter att utveckla goda inlärningsstrategier så att de fortlöpande kan utveckla sina kunskaper i svenska.

I undervisningen ska resultat av utvecklingen inom ämnesområdet och den pedagogiska forskningen beaktas.

Att lyssna, tala, läsa och skriva på svenska ger kursen dess struktur. Särskild hänsyn ska tas till språkets struktur, ordförråd, uttal och prosodi. Den inledande undervisningen präglas av elevernas behov av att kunna kommunicera på svenska. De behöver lyssna, bygga upp ett centralt ordförråd, lära sig grundläggande begrepp och öva uttal (betoning, satsmelodi m.m.) för att förstå och kunna göra sig förstådda.

Studiet av svenska texter i vid bemärkelse, där film, etermedier etc. ingår, ska dessutom bidra till att ge eleverna kunskaper om svensk kultur och svenskt samhällsliv. Elevernas egna erfarenheter och jämförelser med ursprungslandets kulturella och samhällsliga förhållanden är en utgångspunkt i undervisningen.

Mål

Mål att sträva mot anger inriktningen på skolans arbete. De anger därmed en önskad kvalitetsutveckling i skolan.

Mål att uppnå uttrycker vad eleverna minst ska ha uppnått när de lämnar skolan. Det är skolans och skolhuvudmannens ansvar att eleverna ges möjlighet att uppnå dessa mål.

Mål att sträva mot

Skolan ska sträva mot att eleven

- utvecklar en sådan språklig säkerhet i tal och skrift att hon eller han kan, vill och vågar använda det svenska språket,

- kan läsa och förstå texter av olika slag, såsom skönlitteratur och faktatexter, och genom läsningen utvecklar sina kunskaper i svenska och fördjupar sin förståelse för svensk kultur och sina kunskaper om svenska levnadsförhållanden,
- kan analysera, bearbeta och förbättra sitt språk och sitt sätt att lära både självständigt och tillsammans med andra,
- uppfattar och tolkar nyanser i samtal och olika former av muntlig framställning,
- utvecklar förmåga att samtala, berätta, beskriva, informera och diskutera i olika situationer och med god behärskning av språkets strukturer, rikt ordförråd, gott uttal och god satsintonation,
- utvecklar förmåga att uttrycka sig nyanserat i skrift,
- lär sig skriftspråkets normer för stavning, meningsbyggnad och bruk av skiljetecken,
- inhämtar kunskaper om det svenska språkets variation och roll i samhället,
- utvecklar sin förmåga att analysera, tolka och kritiskt granska olika typer av text,
- använder hjälpmedel som ordböcker, grammatikor, uppslagsböcker, datorer m.m. för att skriva och hämta information,
- utvecklar förmågan att arbeta såväl självständigt som tillsammans med andra,
- lär sig använda sina egna erfarenheter och sina språkliga färdigheter för att inhämta och befästa nya kunskaper,
- tar ett eget ansvar för sina studier och sin arbetsmiljö,
- inhämtar sådana kunskaper om det svenska samhället att de kan ta till vara sina rättigheter, påverka sin situation och fullgöra de krav och skyldigheter som det dagliga livet medför.

Mål att uppnå

Målet för sfi är att eleverna tillägnar sig sådana kunskaper i svenska att språket fungerar som ett kommunikationsmedel i vardagsliv, utbildning och yrkesliv.

Genom undervisning ska eleverna få erfarenheter av självständigt och undersökande arbete med språket och ges tillfälle att i samråd med läraren välja innehåll och arbetsformer. Målet för de inledande studierna är att eleverna före ett avstämningstillfälle under kursen har fått insikter i språkinläring och tillägnat sig sådana kunskaper att de kan kommunicera i vardagliga situationer.

Dessutom ska de genom studierna ha tillägnat sig grundläggande kunskaper om det svenska samhället.

Målet för utbildningen är att eleverna ska förbättra sin muntliga och skriftliga språkfärdighet och utveckla sin förmåga att läsa på svenska, så att de kan tillgodogöra sig kunskap genom sak- och skönlitterära texter. De ska vidare fördjupa sina insikter om språk och språkinläring och om kultur och samhälle.

Mål som eleven ska ha uppnått vid ett avstämningstillfälle under kursen

Eleven ska

- kunna förstå huvudinnehållet i enkelt, tydligt talspråk,
- kunna använda svenska i vardagliga situationer i tal,
- kunna uttrycka sig med tydligt uttal i tal på ett enkelt språk för att berätta eller beskriva,
- kunna läsa och förstå det väsentligaste i enkla berättande eller beskrivande texter och i någon mån kunna analysera texttyp och syfte i vardagliga texter,
- kunna uttrycka sig i skrift på ett enkelt språk för att berätta eller beskriva,
- kunna praktiskt använda sina läs- och skrivfärdigheter i vardags- och samhällsliv,
- ha viss medvetenhet om språkets uppbyggnad,
- ha någon förmåga att använda ordböcker som hjälpmedel,
- ha grundläggande kunskaper om det svenska samhället och närmiljön,
- ha någon förmåga att formulera sina studiemål och utvärdera sina studier i svenska.

Mål som eleven ska ha uppnått efter genomgången kurs

Eleven ska

- förstå huvudinnehållet i sammanhängande tal om ett bekant ämne,
- förstå vardagligt talspråk och kunna, med tydligt uttal, delta i samtal och diskussioner i samhälls- och yrkesliv,
- kunna läsa och tillgodogöra sig olika slags texter om bekanta ämnen, kunna anpassa sin läsning till textens art och kunna analysera dess syfte,
- ha erfarenhet av att läsa lättillgängliga skönlitterära texter på svenska,
- vara orienterad om språkets uppbyggnad vad gäller t.ex. ordbildning,

- kunna formulera sig i skrift på ett funktionellt sätt i olika situationer i vardagsliv, yrkesliv och samhällsliv så att innehållet framgår tydligt och därvid kunna tillämpa de vanligaste reglerna för skriftspråkets normer för stavning, meningsbyggnad och bruk av skiljetecken,
- kunna använda ordböcker och ha erfarenhet av att använda uppslagsböcker för att finna information,
- ha erfarenhet av att analysera, bearbeta och förbättra sitt språk både självständigt och i samarbete med andra,
- ha fördjupad kunskap om det svenska samhället, om lag och rätt, bl.a. barns rättigheter, om jämställdhet mellan män och kvinnor, och om normer och värderingar som är centrala i det svenska samhället,
- ha kännedom om arbetslivets villkor,
- ha förmåga att utvärdera sina studier i svenska och ha kunskaper om yrkes- och utbildningsmöjligheterna i Sverige för att kunna sätta nya studiemål.

(<http://skolnet.skolverket.se/vux/sfi/vuxsfi.html>)